

Nationaal Archief
*Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap*

Nummer archiefinventaris: 2.19.003

Inventaris van het archief van de Vereniging Het Nederlands Landhuishoudkundig Congres, 1847- 1895

Auteur: P. Franzen

Nationaal Archief, Den Haag 1966

Copyright: (c)

This finding aid is written in Dutch.

I N H O U D S O P G A V E

Beschrijving van het archief.....	5
Aanwijzingen voor de gebruiker.....	6
Openbaarheidsbeperkingen.....	6
Beperkingen aan het gebruik.....	6
Aanvraaginstructie.....	6
Citeerinstructie.....	6
Archiefvorming.....	7
Geschiedenis van de archiefvormer.....	7
Geschiedenis van het archiefbeheer.....	7
De verwerving van het archief.....	8
Inhoud en structuur van het archief.....	9
Inhoud.....	9
Selectie en vernietiging.....	9
Ordening van het archief.....	9
Verwant materiaal.....	10
Publicaties.....	10
Beschrijving van de series en archiefbestanddelen.....	11
I 7e congres, gehouden te Leeuwarden in 1852.....	11
II 10e congres, gehouden te 's-Hertogenbosch in 1855.....	12
III 12e congres, gehouden te Deventer in 1857.....	13
IV 13e congres, gehouden te Nijmegen in 1858.....	14
V 14e congres, gehouden te Winschoten in 1859.....	15
VI 15e congres, gehouden te Amersfoort in 1860.....	16
VII 16e congres, gehouden te Dordrecht in 1861.....	17
VIII 17e congres, gehouden te Middelburg in 1862.....	18
IX 18e congres, gehouden te Leeuwarden in 1863.....	19
X 19e congres, gehouden te Haarlem in 1864.....	20
XI 25e congres, gehouden te Groningen in 1871.....	21
XII 34e congres, gehouden te Enschede in 1881.....	22
XIII 35e congres, gehouden te Wageningen in 1882.....	23
XIV 45e congres, gehouden te Wageningen in 1892.....	24
XV 48e congres, gehouden te Dordrecht in 1895.....	25
XVI 2e congres, gehouden te Arnhem in 1847.....	26
XVII 4e congres, gehouden te Utrecht in 1849.....	27
XVIII 7e congres, gehouden te Leeuwarden in 1852.....	28
XIX 8e congres, gehouden te Alkmaar in 1853.....	29
XX 9e congres, gehouden te Assen in 1854.....	30
XXI 10e congres, gehouden te 's-Hertogenbosch in 1855.....	31
XXII 11e congres, gehouden te Maastricht in 1856.....	32
XXIII 12e congres, gehouden te Deventer in 1857.....	33
XXIV 17e congres, gehouden te Middelburg in 1862.....	34
XXV 18e congres, gehouden te Leeuwarden in 1863.....	35
XXVI 19e congres, gehouden te Haarlem in 1864.....	36
XXVII 21e congres, gehouden te Breda in 1867.....	37
XXVIII 30e congres, gehouden te Amsterdam in 1876.....	38
XXIX 38e congres, gehouden te Gouda in 1885.....	39
XXX Algemeen.....	40

BESCHRIJVING VAN HET ARCHIEF

Naam archiefblok:

Vereniging Nederlands Landhuishoudkundig Congres

Periode:

1847-1895

Archiefbloknnummer:

123165

Omvang:

2.00 meter; 68 inventarisnummers.

Taal van het archiefmateriaal:

Het merendeel der stukken is in het Nederlands.

Soort archiefmateriaal:

Normale geschreven, getypte en gedrukte documenten, geen bijzondere handschriften.

Archiefbewaarplaats:

Nationaal Archief, Den Haag

Archiefvormers:

Vereeniging Nederlandsch Landhuishoudkundig Congres

Samenvatting van de inhoud van het archief:

Het archief van de Vereniging Nederlands Landhuishoudkundig Congres bevat de per congres gebundelde neerslag van de werkzaamheden rondom de promotie van de landbouw: voornamelijk notulenboeken van de bestuursvergaderingen, ingekomen brieven en financiële overzichten. Daarnaast zijn er publicaties van het congres zelf te vinden als programma's, naamlijsten en entreekaarten.

Aanwijzingen voor de gebruiker

OPENBAARHEIDSBEPERKINGEN

Volledig openbaar.

BEPERKINGEN AAN HET GEBRUIK

Reproductie van originele bescheiden uit dit archief is, behoudens de algemene regels die gelden voor het kopiëren van stukken, niet aan beperkingen onderhevig. Er zijn geen beperkingen krachtens het auteursrecht.

AANVRAAGINSTRUCTIE

Openbare archiefstukken kunnen online worden aangevraagd en gereserveerd. U kunt dit ook via de terminals in de studiezaal van het Nationaal Archief doen. Om te kunnen reserveren dient u de volgende stappen te volgen:

1. U maakt een profiel aan op www.gahetna.nl, en logt vervolgens in;
2. Via de archiefinventaris (alleen de beschrijvingen met **rode** nummers) selecteert u het gewenste archiefstuk door op de knop '**Reserveren**' te klikken;
3. In het volgende scherm geeft u aan op welke dag u het archiefstuk wilt inzien;
4. Indien u zich bevindt in de studiezaal en een tafelnummer heeft ontvangen kunt u dit nummer vermelden. Als u geen tafelnummer heeft kunt u tafelnummer 777 laten staan;
5. Vervolgens bevestigt u uw reservering door deze te versturen.

CITEERINSTRUCTIE

Bij het citeren in annotatie en verantwoording dient het archief tenminste éénmaal volledig en zonder afkortingen te worden vermeld. Daarna kan worden volstaan met verkorte aanhaling.

VOLLEDIG:

Nationaal Archief, Den Haag, Vereniging Nederlands Landhuishoudkundig Congres, nummer toegang 2.19.003, inventarisnummer ...

VERKORT:

NL-HaNA, Vereniging Ned. Landhuishoudkundig Congres, 2.19.003, inv.nr. ...

Archiefvorming

GESCHIEDENIS VAN DE ARCHIEFVORMER

De Vereniging Nederlandsch Landhuishoudkundig Congres werd in 1846 opgericht. Tussen 1846 en 1953 organiseerde zij jaarlijks ergens in Nederland een congres waar vaak honderden bezoekers (waaronder ook boeren) op afkwamen. De congressen vormden een forum waar tal van actuele problemen in de landbouw besproken en bediscussieerd werden en oplossingen werden aangedragen. De grote verscheidenheid aan onderwerpen die op de congressen aan de orde kwamen, waren aanvankelijk vooral van technische aard. Na 1900 kwamen er meer economische problemen aan de orde. Deze congressen hebben de nodige invloed gehad op de verbetering van de landbouw en de overheidspolitiek in zake de landbouw.

De oudere in gedrukte vorm verschenen Verlagen van het Congres zijn thans als historisch bron van betekenis. Een belangrijk hulpmiddel voor het historisch onderzoek is de index op deze verslagen, welke in 1953 door dr. J.M.G. van der Poel en mr. R.J.C. Wessels werd samengesteld ter gelegenheid van het 100e congres.¹ Hierin wordt een chronologisch overzicht gegeven van alle onderwerpen die op de congressen behandeld en in de verslagen vermeld zijn. Deze index wordt voorafgegaan door een overzicht van de geschiedenis van de vereniging, van de wijze waarop zij functioneerde en van de organisatie van het congres.

GESCHIEDENIS VAN HET ARCHIEFBEHEER

Naast de onderwerpen die tijdens het congres behandeld werden, en vervolgens gepubliceerd, zijn er talrijke publikaties, brieven, circulaires en bijzondere dokumenten bewaard gebleven, die op het congres betrekking hebben en die niet in de verslagen vermeld staan. Voor deze laatste stukken is een archief ingesteld. Dit bleek te meer nodig, aangezien het congres elk jaar in een andere stad onder een ander bestuur tezamen kwam. Hierdoor raakten de stukken zoek of bleven zij bij de respectieve secretarissen van de verschillende besturen achter.² De noodzaak van een archief werd het eerst gevoeld op het vijfde congres te Leiden in 1850 (zie Verslag p. 109). De heer Franse van de Putte stelde voor een archief samen te stellen en dit op een plaats onder een persoon te bewaren. Het voorstel werd in 1851 op het 6e congres in behandeling genomen (zie 6e Verslag p. 27). Besloten werd mr. W.R. Boer uit te nodigen het archief onder zijn beheer te nemen en als bewaarplaats het Kabinet voor Landbouwwerktuigen in Utrecht te gebruiken (zie 6e Verslag, p. 83). Bezwaren van de zijde van de heer Boer tegen zijn benoeming deden het ontstaan van het archief vertragen (7e Verslag p. 46). Dank zij de medewerking van de heren Ackersdijck, Van der Boon Mesch en Boer volgde de definitieve benoeming tot archivaris van prof. dr. P.H.J. Wellenbergh, directeur van de Rijksveeartsenijschool (zie 8e Verslag pp 94-114), die tevens directeur van het Kabinet van Landbouwwerktuigen te Utrecht was. De heer Wellenbergh zei toe het archief gratis te zullen beheren in het Kabinet te Utrecht. De sekretarissen van de zeven vorige congressen werd opgedragen de nog onder hun berustende stukken van blijvende waarde over te dragen aan dit algemene archief te Utrecht. Eenvoudig blijkt dit niet, aangezien slechts Alkmaar aan dit verzoek wilde en kon voldoen.

Op het 9e congres werd besloten een present-exemplaar van het verslag aan het archief toe te zenden (zie 9e Verslag p. 140). Om het archief te behoeden voor een al te grote papiermassa, besloot het 12e congres dat de archivaris eigenmachtig de minder waardevolle stukken uit het archief mocht vernietigen (12e Verslag p 134). Vanaf het vijftiende congres kreeg het archief van elk congres twee present-exemplaren van het verslag, aangezien zowel het aftredende bestuur als het

¹ Dr. J.M.G. van der Poel en mr. R.C.J. Wessels. De Verslagen van het Nederlandsch Landhuishoudkundig Congres, 1846-1953, uitgegeven door de Vereniging Het Ned. Landhuishoudkundig Congres, 1953.

² Pas in 1900 kwam er een vast bestuur. Zie Van der Poel en Wessels, o.c. pp. 21-23.

bestuur van het volgende congres een exemplaar nodig hadden bij het opmaken van de programmapunten (zie 15e Verslag p 117). Het overzicht van het archief tot en met het 18e congres werd bevorderd doordat achter het register van het 18e Verslag op p. 215 een inhoudsopgave van het archief van het 1e tot het 18e congres geplaatst werd. Hierbij werd het archief verdeeld in:

1. door het congres uitgegeven stukken;
2. aan het congres ten geschenke gezonden stukken.

Een verdere verdeling geschiedde naar onderwerp. Helaas is dit goede voorbeeld in de volgende verslagen niet gevolgd, alhoewel dit wel de oorspronkelijke bedoeling is geweest.

In 1872 trad prof. Wellenbergh af als directeur van de Veeartsenijschool en als directeur van het Kabinet; ook als archivaris bedankte hij. Hij werd door prof. dr. Th. Mac Gillavry in deze drie functies opgevolgd (zie 26e Verslag p. 37). Volgens dit verslag is er een katalogus binnengekomen van het archief, lopende van het 1e tot en met het 20e congres. Deze is echter thans niet meer in het archief aanwezig. In 1882 werd het Kabinet van Landbouwwerktuigen "beschouwd als te zijn opgelost in de Rijkslandbouwschool" te Wageningen.³ De kollektie werd grotendeels naar Wageningen verhuisd en het archief van het congres werd tegelijkertijd ondergebracht in de bibliotheek van de Rijkslandbouwschool aldaar. De bibliothekaris der Rijkslandbouwschool, C. Honigh, werd echter niet met het beheer belast, wegens de ernstige bezwaren die de directeur der Rijkslandbouwschool, C.J.M. Jongkindt Coninck, hiertegen aanvoerde: de bibliothekaris was reeds overladen met werkzaamheden ten dienste der bibliotheek en de archieven bevonden zich in "ongeredderden toestand". Besloten werd slechts om de heer Honigh te verzoeken "om voorlopig de archieven der Landbouw-Congressen een plaatsje in de Bibliotheek te verlenen" (35e Verslag p. 44).

Op het 45e congres in 1892 wees de bibliothekaris op het bovengenoemde besluit om de archieven steeds in de bibliotheek van de Rijkslandbouwschool in bewaring te geven. Voor dit doel was daar dan ook "een kast met drie! sloten gereed gemaakt". Het bleek echter steeds moeilijk om de verschillende besturen te bewegen hun archief in Wageningen te deponeren. Veendam bijv. bracht de stukken in het gemeentearchief (45e Verslag p. 38). De jaarlijkse wisseling van de besturen moet men dan ook als de voornaamste oorzaak beschouwen van de onvolledigheid van het verenigingsarchief. De verschillende verhuizingen van de bibliotheek in de loop der jaren zullen verdere verliezen hebben veroorzaakt.

Het archief, dat dus verre van volledig was, bleef berusten in de bibliotheek van de Rijkslandbouwschool en na opheffing van deze onderwijsinstelling in de bibliotheek van de Rijks Hoogere Land-, Tuin- en Boschbouwschool, die in 1918 bibliotheek van de Landbouwhogeschool werd.

DE VERWERVING VAN HET ARCHIEF

Het archief is door schenking verworven.

³ Over het Kabinet: J.M.G. van der Poel, 'Het Kabinet der Landbouwwerktuigen', in: R.C. Hekker en J.M.G. van der Poel, Het Kabinet van Landbouw en het Boerenhuisonderzoek. Uitg. Stichting Historisch Boerderij-Onderzoek, Arnhem.

Inhoud en structuur van het archief

INHOUD

Het archief bevat voornamelijk congresdossiers.

SELECTIE EN Vernietiging

Uit de geschiedenis van de archiefvorming blijkt dat het bestuur van de vereniging zelf selecties heeft uitgevoerd en "minder waardevolle stukken" heeft vernietigd.. Het archief is onvolledig bewaard gebleven, omdat bestuursleden stukken onder zich hebben gehouden.

ORDENING VAN HET ARCHIEF

De archiefomslagen zijn van Romeinse cijfers voorzien, die de volgorde van de omslagen aangeven. Die zijn niet in overeenstemming met de chronologie van de gehouden congressen en de chronologie waarin het archief geordend zou moeten zijn.

Verwant materiaal

De volledige serie gedrukte verslagen vanaf 1846 van "Het Nederlandsch Landhuishoudkundig Congres" zijn aanwezig in de bibliotheek der Landbouwhogeschool te Wageningen.

PUBLICATIES

Dr. J.M.G. van der Poel en mr. R.C.J. Wessels, *De Verslagen van het Nederlandsch Landhuishoudkundig Congres, 1846-1953*, uitgegeven door de Vereniging Het Ned. Landhuishoudkundig Congres, 1953.

**BESCHRIJVING VAN DE SERIES EN
ARCHIEFBESTANDELEN****I 7E CONGRES, GEHOUDEN TE LEEUWARDEN IN 1852**

1	Notulenboek van bestuursvergaderingen.	1 deel
2	Kopieboek van uitgaande brieven.	1 deel

II 10E CONGRES, GEHOUDEN TE 'S-HERTOGENBOSCH IN 1855

3	Notulenboek van bestuursvergaderingen.	1 deel
4	Register van uitgaande brieven.	1 deel

III 12E CONGRES, GEHOUDEN TE DEVENTER IN 1857

5	Notulenboek van bestuursvergaderingen.	1 deel
6	Ingekomen brieven, gedrukte stukken en verslagen.	1 deel
7	Kopieboek van uitgaande brieven.	1 deel

IV 13E CONGRES, GEHOUDEN TE NIJMEGEN IN 1858

8	Notulenboek van bestuursvergaderingen.	1 deel
9	Ingekomen brieven en gedrukte stukken.	1 deel
10	Kopieboek van uitgaande brieven.	1 deel
11	Gedrukte stukken (programma's, affiches, e.d.).	1 deel

V 14E CONGRES, GEHOUDEN TE WINSCHOTEN IN 1859

12	Notulenboek van bestuursvergaderingen.	1 deel
13	Ingekomen brieven en stukken.	1 deel
14	Register van uitgaande brieven.	1 deel
15	Gedrukte stukken, uitgaande van het congres.	1 deel

VI 15E CONGRES, GEHOUDEN TE AMERSFOORT IN 1860

16	Notulenboek van bestuursvergaderingen.	1 deel
17	Register van ingekomen brieven en stukken. Ingekomen brieven, gedrukte stukken en kranteberichten.	1 deel
18	Kopieboek van uitgaande brieven.	1 deel
19	Gedrukte stukken uitgegeven door het congres (programma's, aanplak- en entrébiljetten, e.d.).	1 deel

VII 16E CONGRES, GEHOUDEN TE DORDRECHT IN 1861

20	Notulenboek van bestuursvergaderingen, tevens bevattend een verkorte rekening van uitgaven en ontvangsten.	1 deel
21	Register van ingekomen stukken. Ingekomen brieven en stukken.	1 deel
22	Kopieboek van uitgaande brieven.	1 deel
23	Gedrukte stukken uitgegeven door het congres (mededelingen, programma's, bijjetten, e.d.).	1 deel

VIII 17E CONGRES, GEHOUDEN TE MIDDELBURG IN 1862

- 24** Notulenboek der bestuursvergaderingen en een beknopt overzicht van de ontvangsten en uitgaven van het congres. 1 deel
- 25-26** Ingekomen brieven, stukken en kranteberichten. 2 delen
- 25** Bestanddeel 1.
- 26** Bestanddeel 2.
- 27** Kopieboek van uitgaande brieven. 1 deel
- 28** Gedrukte stukken uitgaande van het congres (circulaires, naamlijsten, entréebiljetten, berichten over de toestand der veldgewassen in 1862). 1 deel

IX 18E CONGRES, GEHOUDEN TE LEEUWARDEN IN 1863

29	Notulenboek der bestuursvergaderingen.	1 deel
30	Ingekomen brieven.	1 deel
31	Kopieboek van uitgaande brieven.	1 deel

X 19E CONGRES, GEHOUDEN TE HAARLEM IN 1864**32**

"Geschiedenis van het 19e Landhuishoudkundig Congres" opgenomen in zeven Haarlemse couranten, benevens weekblad van het Haarlemmermeer.

1 deel

XI 25E CONGRES, GEHOUDEN TE GRONINGEN IN 1871

33	Kopieboek van uitgaande brieven; lijst van adressen aan welke programma's zijn toegezonden. Ingekomen brieven.	1 deel
34	Ingekomen brieven voor de tentoonstelling.	1 deel
35	Kopieboek van brieven, uitgaande van de tentoonstellingscommissie.	1 deel
36	Notulen, handgeschreven programma's, geschreven brieven, enz. in verband met de te houden tentoonstelling.	1 deel

XII 34E CONGRES, GEHOUDEN TE ENSCHEDE IN 1881

- 37** Ingekomen brieven, stukken, folders; lijst van stukken voor de congresvergaderingen, kranteverslagen, verslagen van verschillende commissies. Rapport over de oprichting van een landbouwraad. 1 deel
- 38** Kopieën van uitgaande brieven. 1 omslag
- 39** Programma en feestprogramma's. Overzicht van de fabrieksschool te Enschede. 1 omslag

XIII 35E CONGRES, GEHOUDEN TE WAGENINGEN IN 1882

- 40** Notulenboek der bestuursvergaderingen tevens bevattend een lijst van ingekomen en verzonden stukken. 1 deel
- 41-42** Kopieën van uitgaande brieven; stukken, programma's, overzicht van de uitgaven; ingekomen brieven, beoordelingslijsten van de botertentoonstelling. 2 pakken
- 41** Bestanddeel 1.
- 42** Bestanddeel 2.

XIV 45E CONGRES, GEHOUDEN TE WAGENINGEN IN 1892

43	Notulenboek der bestuursvergaderingen.	1 deel
44	Ingekomen brieven, gedrukte ingekomen stukken, folders, programma's, e.d. met betrekking tot het congres en de botertentoonstelling.	1 pak
45	Beoordelingslijsten van de botertentoonstelling.	1 pak

XV 48E CONGRES, GEHOUDEN TE DORDRECHT IN 1895

46	Notulen der bestuursvergaderingen.	1 omslag
47	Register van ingekomen en uitgaande brieven.	1 omslag
48	Kopieboek van uitgaande brieven.	1 omslag

XVI 2E CONGRES, GEHOUDEN TE ARNHEM IN 1847**49**

Antwoord (op een uitnodiging tot deelneming aan het congres) van de Landwirtschaftliche Verein für Rheinpreussen.

XVII 4E CONGRES, GEHOUDEN TE UTRECHT IN 1849

- 50** Korrespondentie betreffende de samenwerking der verschillende landbouwkundige genootschappen.
- 51** Diverse stukken.

XVIII 7E CONGRES, GEHOUDEN TE LEEUWARDEN IN 1852**52**

Diverse stukken.

XIX 8E CONGRES, GEHOUDEN TE ALKMAAR IN 1853

53

Diverse stukken.

XX 9E CONGRES, GEHOUDEN TE ASSEN IN 1854**54**

Diverse stukken.

XXI 10E CONGRES, GEHOUDEN TE 'S-HERTOGENBOSCH IN 1855

55

Diverse stukken.

XXII 11E CONGRES, GEHOUDEN TE MAASTRICHT IN 1856**56**

Diverse stukken.

XXIII 12E CONGRES, GEHOUDEN TE DEVENTER IN 1857**57**

Notulen van de vergaderingen van de commissarissen-ceremoniemeesters van het congres en correspondentie van deze commissarissen.

XXIV 17E CONGRES, GEHOUDEN TE MIDDELBURG IN 1862**58**

Lijst van ingekomen en behandelde stukken in de diverse vergaderingen van het congresbestuur.

XXV 18E CONGRES, GEHOUDEN TE LEEUWARDEN IN 1863

- 59** Ingekomen prijsverhandeling: "Verhandeling over de landbouw-statistiek..... ter beantwoording van de door den heer J.F.X. van den Bergh te Amersfoort uitgeschreven vraag" (onder het motto: "Ken U zelve"), geschreven door Charles Abraham Heijkoop, landmeter van het kadaster te Winschoten.
- 60** Ingekomen prijsverhandeling: "De eenvoudigste en volledigste handleiding tot het opmaken van landbouw-statistiek" (onder het motto: "Het goede kost strijd"), geschreven door Jan Willem Dingemans, landbouwer te Rossum.

XXVI 19E CONGRES, GEHOUDEN TE HAARLEM IN 1864**61**

Diverse stukken.

XXVII 21E CONGRES, GEHOUDEN TE BREDA IN 1867

62

Diverse stukken.

XXVIII 30E CONGRES, GEHOUDEN TE AMSTERDAM IN 1876**63**

Circulaire van het bestuur met uitnodiging medewerking te verlenen aan een internationale tentoonstelling van hulpmiddelen voor landbouwkundig onderwijs en onderzoek, die ter gelegenheid van het congres georganiseerd zal worden.

XXIX 38E CONGRES, GEHOUDEN TE GOUDA IN 1885

64

Diverse stukken.

XXX ALGEMEEN

- 65** Aantekeningen over de besluiten van het 1e-10e congres over de organisatie van de congressen.
- 66** Lijst van stukken behorende tot het archief van de Nederlandsche Landhuishoudkundige Congressen, welke bij de algemene archivaris der congressen berusten (1e-18e congres), twee kladlijsten hiervan en vervolg van de lijst der stukken behorende tot het archief van de congressen benevens enige correspondentie betreffende door de archivaris ontvangen en uitgeleende stukken (tot en met 21e congres).
- 67** Stukken betreffende het Sloetfonds, door het bestuur van het 46e congres (1893) aan de archivaris der congressen gezonden, ter opneming in het archief.
- 68** Verslag van het 23e Nederlandse Landhuishoudkundig Congres te Kampen, met bijlagen. Gedrukt. 1869.